

лих півнів. Цікаво, що слово "кандидат" походить від латинського "сліпуче білий". В архітектурі білий колір прокреслює конструктивні деталі, стає фоновим полем для темних деталей, розширює простір, розсовує границі. Починаючи з епохи Відродження і дотепер, він є найбільш поширеним та актуальним у Європі. В Україні раніш вважали, якщо хата побілена, значить господар достойний і поважний. В архітектурі Японії білий колір виступає в новій якості – вирішує не тільки архітектурну, але і філософську функцію. У японському житловому інтер'єрі носієм білого кольору є найчастіше папір, що використовується і для внутрішньої ширми-екрана, і для заповнення зовнішніх віконних прорізів. Папір не тільки забезпечує яскравість і білизну відбитого світлового потоку, але і пропускає його через себе, розчиняє його. Білий колір, пом'якшуючи протидорство світла і тіні, включається в ту філософську гру, що характерна для японської архітектури. У сучасній архітектурі функції білого кольору змінюються і розширюються. У Корбюз'є білий колір – це тло для виявлення гри насичених і відкритих кольорів, їх активності. У 60-ті роки ХХ ст. білий колір широко використовувався як колір-компаньйон для підкреслення тонової м'якості і вишуканості природних оздоблювальних матеріалів, для виявлення складності колірних і текстурних переходів деревини, краси природного каменю, кераміки і тощо. Ліліан Бондс застерігає, що стіни дитячої кімнати не повинні бути білими, краще пофарбувати їх у пастельні, спокійні, теплі відтінки [2, с. 132].

Сьогодні білий колір загально визнаний символ легкості, чистоти та втіленням світла. Білі предмети візуально здаються легшими. Але якщо використовувати цей колір у великій кількості, то ви створите почуття холоду, стерильності та розчарування. Вплив білого кольору на тіло проявляється у тому, що він пом'якшує та зволожує шкіру, це здавна помітили жінки, які носили білий одяг. А також білий має вплив на емоційний стан людини, він може підняти тонус у похмурий день, також допомагає подолати скованість.

Можливістю використання білого кольору велика кількість. Найпростіший варіант – використовувати потрібний колір в інтер'єрі [1, с. 30-45]. Білий колір ототожнюється з любов'ю до Бога. У геральдиці білий має символічне значення чистоти, незайманості, мудрості, безтурботності.

Прихильники білого кольору легко впадають в екстаз, у них сильно розвинена уява, віра, релігійність. Вони надають перевагу спокою і світлу. Їх характеризує полярність – віддалення і наближення, співчуття і відчуженість. Особи, що надають перевагу білому, мрійливі зазвичай володіють парапсихологічними здібностями. Вони чудово сполучають у собі силу з обережністю. Білий колір прийшов у наше життя владно і наполегливо, вторгаючись у найбільш віддалені побутові її складові, прикрашаючи її своєю легкістю та чистотою [12].

Висновки. Досліджуючи значення білого кольору в інтер'єрі та його вплив на фізіологічні і психічні функції людини, варто відзначити, що цей вплив досить істотний. Він впливає на біологічні функції людини шляхом регулювання біоритмів та на її психоемоційний стан, сприяє гармонізації функцій організму.

Білий колір – це суміш електромагнітних хвиль зорового спектра, саме тому білий колір має такий могутній вплив на психіку людини, її емоції та відчуття.

Перспективи подальших наукових розробок цієї проблеми ми вбачаємо у дослідженні впливу інших кольорів кольорової шкали в інтер'єрі та їх вплив на психіку та фізіологію людини.

Література

1. Айсмен Л. Дао цвета / Л. Айсмен. – М. : Изд-во "Эксмо", 2005. – 173 с.
2. Бондс Л. Магия цвета. Цветотерапия на каждый день : пер. с англ. Н. Мухина / Л. Бондс. – СПб. : Изд-во "Питер". 1997. – 384 с.
3. Вундт В. Основы физиологической психологии / В. Вундт. – М., 1880. – 589 с.
4. Дерибере М. Цвет в жизни и деятельности человека / М. Дерибере. – М. : Изд-во "Знание", 1965. – 343 с.
5. Кравков С.В. Цветовое зрение / С.В. Кравков. – М. : Изд-во АН СССР, 1951. – 186 с.
6. Люшер М. Сигналы личности / М. Люшер. – Воронеж : Изд-во МОДЭК, 1993. – 160 с.
7. Миронова Л.Н. Цветоведение / Л.Н. Миронова. – Минск : Изд-во "Высш. шк.", 1984. – 286 с.
8. Петренко В.Ф. Введение в экспериментальную психосемантику. Дослідження форм репрезентації в повсякденній свідомості / В.Ф. Петренко. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 175 с.
9. Петренко В.Ф. Взаимосвязь эмоций и цвета / В.Ф. Петренко, В.В. Кучеренко // Вестник МГУ : научн. изд. – Сер.: 14. "Психология". – М., 1988. – № 3. – С. 70-82.
10. Рум'янцева А.Н. Экспериментальная проверка методики исследования индивидуального предпочтения цвета / А.Н. Рум'янцева // Вестник МГУ : научн. изд. – Сер.: 14. "Психология". – М., 1986. – № 1. – С. 67-69.
11. Шварц Л.А. Изменения цветоощущения в эмоциональных состояниях / Л.А. Шварц // Проблемы физиологической оптики. – М., 1948. – Т. 6. – С. 314-320.
12. Яньшина П.В. Эмоциональный Цвет. Эмоциональный компонент в психологической структуре цвета / П.В. Яньшина. – Самара : Изд-во СамГПУ, 1996. – 218 с.

Андрушко Л.Н., Дядюх-Богатко Н.И. Значение белого цвета в интерьере

Исследовано значение белого цвета в интерьере, его влияние на психику и физиологические функции человека. Цвет не только предоставляет важную информацию об окружении, но и может вызывать мысли и чувства. Психологический аспект восприятия белого цвета связан с эмоциональным, социально-культурным и эстетическим.

Ключевые слова: белый цвет, интерьер, символика цвета, физиологическое воздействие, эмоции, физиология человека.

Andrushko L.M., Dyadyuh-Bohatko N.Yo. Value White color in the interior

The importance of white in the interior, its effect on the psyche and human physiological functions. Color not only provides valuable information about the environment, but also has the ability to evoke thoughts and feelings. The psychological aspect of the perception of white is linked with emotional, social, cultural and aesthetic.

Keywords: white, interior color symbolism, psychological influence, emotion, human physiology.

УДК 7.047(477)"18/19"

Ст. викл. С.О. Бікетов – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ У ПЕЙЗАЖНИХ ПАРКАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ

Наведено основні принципи у формуванні галявин на прикладі пейзажних парків центральної частини України. Проаналізовано об'ємно-просторову та дендрологічну структуру з метою виявлення певних закономірностей організації відкритих просторів пейзажних парків на прикладі галявин.

Ключові слова: галявини, луки, узлісся, силует, відкритий простір.

Архітектурно-ландшафтна організація пейзажних парків неможлива без організації відкритих просторів, які визначають художню виразність об'ємно-просторової композиції парку. Відкриті ділянки, що мають найбільшу кількість світлотіньових співвідношень і різноманітне сполучення барв і форм лучного покриву та

деревньо-чагарникових насаджень, а також різноманітних мальовничих перспектив, справляють великий вплив на позитивні якості пейзажних парків. Вони залежать від розмірів ділянки, форми в плані, рельєфу, кольорових сполучень і характеру освітлення ділянки, віку і структури насаджень в узліссі і насаджень, які знаходяться на галявині, складу ґрунту і дотримання законів лінійної і повітряної перспективи.

Прийоми об'ємно-просторової композиції в парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва дослідження у працях російських вчених, таких як С. Паленгреєр, А. Вергунова, Л. Тверского та інших; українських вчених: І. Родічкіна, Л. Рубцова, А. Косаревського, А. Жирнова та інших. Питання геоботанічних досліджень пейзажних парків вивчали такі вчені, як І. Пачоський, Ю. Баловин, П. Ларіна і А. Аненков, В. Кучерявий і Ю. Кліменко та ін. Різноманітні прийоми побудови пейзажних видів розробили теоретики садово-паркового мистецтва XVIII – XIX ст. у працях Е. Андре, Петцольда, Х. Рептона, А. Регеля та інших дослідників. За висловом Громора, в основі естетичної насолоди лежить цікавість до порівнянь, і що краса парку залежить від контрасту між лісовими просторами і відкритими ділянками, які можуть бути у вигляді передпалацової галявини – партеру, галявин, водного дзеркала [3].

Більшість пейзажних парків, створених у період з кінця XVIII – XIX ст. на теренах центральної частини України, перебувають у стані деградації їх об'ємно-просторової структури. Особливо це стосується паркових насаджень, які шляхом поступової сільватизації перетворились з паркових і лучних у лісові. В об'ємно-просторовій структурі парку внаслідок змін, які відбулись в насадженнях, загубились певні композиційні домінуючі – галявини, а внаслідок збіднення породного складу узлісся та зміни форми галявин були втрачені найкращі пейзажні види і перспективи, зокрема панорамного огляду. Власне ці факти призвели до загибелі ландшафтної виразності пейзажів, які становили основну меморіальну цінність парків. Тому важливим завданням є дослідження відновлення відкритих просторів галявин шляхом досягнення природної гармонії та підвищення естетичної цінності цих ділянок і загалом паркового простору. Для підвищення якості проектування парків і естетичних засад пейзажу, що формується в них, велике значення має критичне використання історичної спадщини, а також прогресивного досвіду сучасних ландшафтних архітекторів. Майстри садово-паркового мистецтва розробили прийоми відтворення природних мотивів (галявин, масивів, гаїв, деревньо-чагарникових груп, річок, струмків, ставків, особливостей рельєфу та інше), та формування з допомогою цих компонентів яскравих, високо естетичних пейзажних картин. Це наочно проілюстровано в працях Рептона, Пюклера, Петцольда, Андре, Регеля та інших.

Як бачимо з вивчення певних джерел та натурних обстежень, значну площу відкритих просторів пейзажних парків займають галявини і луки. За А. Регелем, у "площинних" садах і парках (зі слабо вираженим рельєфом) співвідношення площі галявин до площі зайнятої насадженнями дорівнює 2 до 1. Це співвідношення нетипове для сучасного застосування в парках і залежить від розмірів паркової території, його призначення і розташування. Так, у невеликих маєтках, таких як маєток в с. Томашівка, маєток в с. Сулімівка Київської обл., маєток в с. Яроповичі Житомирської області та інших, паркові галявини здебільшого випадків були створені поблизу палаців, і мали досить просту компоновку (рис. 1).

Луки та галявини входять до складу найкращих пейзажів багатьох історичних парків. За своїм призначенням галявини та луки – це, передусім, композиційний елемент паркового простору, який паркобудівничі застосовували для роз-

криття найкращих зовнішніх видів з допомогою далеких перспектив, як у парку Веселі – Боковеньки (п'ять віст), у Качанівському парку (галявина Глінки і запалацова галявина), панорамні сільські види на протилежний берег р. Супій Яготинського парку, або на домінуючу частину паркової території (водні простори Тростянецького, Згурівського парків), або на окремі декоративні елементи такі, як поодинокі екзотичні дерева чи мальовничі групи.

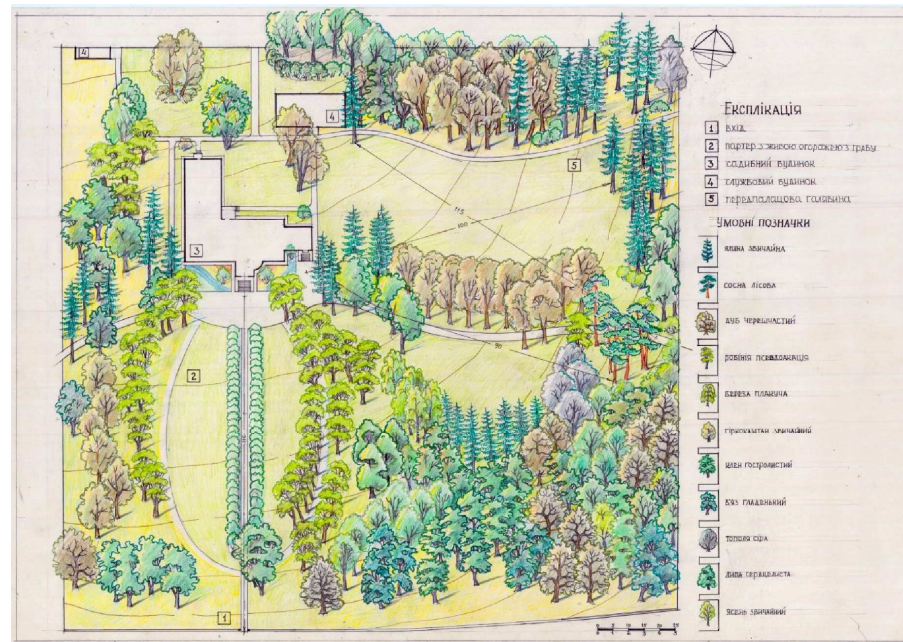

Рис. 1. План центральної частини садиби в с. Яроповичі Житомирської обл.
 Галявина прямокутної форми примикає до східної частини палацу.
 У південній частині її перетинає алея з гіркокаштану звичайного

Мальовничі пейзажі з вдалим розміщенням відкритих просторів галявин, різноманітних видів та типів насаджень і водних елементів стали головною ознакою композицій пейзажних парків кінця XVIII-XIX ст. лісостепу і степу України. Такі парки, як Тростянецький, Качанівський, Софієвський, Весело – Боковеньківський, парк Александрія і зараз є еталонами формування найкращих мальовничих пейзажів лісостепової і степової зони України. Треба зазначити, що з давніх часів одним із важливих завдань ландшафтного мистецтва було вміння правильного вибору видів і перспектив, і вміння маскувати негативні риси місцевості відповідним розташуванням насаджень. Залежно від характеру ландшафту, потрібно дотримуватись певних закономірностей, оскільки відкриті простори галявин істотно відрізняються від напіввідкритих, а тим паче, від закритих, яким є лісовий тип насаджень. Останній, своєю чергою, виконує роль фону для напіввідкритого і відкритого просторів галявин і лук. Галявини в пейзажних парках організовані в певну архітектурно-планувальну систему і відіграють важливу роль у відновленні втрачених перспектив відкритих просторів пейзажних парків. Відкриті ділянки парку є домі-

нантами паркового простору. Вони мають велику кількість світлотіньових співвідношень та створюють багато чисельні мальовничі перспективи, різноманітні за глибиною сприйняття пейзажів. Вони залежать від розмірів і форми ділянки в плані, рельєфних особливостей, кольорової гами насаджень, характеру освітлення (експозиції), віку і характеру розміщення насаджень та їх типу [1]. Розмір відкритої ділянки та висота дерев у масиві сприяють формуванню виразності силуету пейзажу. У Тростянецькому парку масштабним є співвідношення між висотою дерев у узліссі, поодинокими деревами і розмірами відкритого простору галявини. Так, цікавим прикладом організації невеликого простору парку є галявина з розташованими на ній окремими екземплярами старих горіхів, яка займає всього 0,4 га. Вона компактна за формою і орієнтована з півдня на північ. Її пересікає прогулянковий доріжка завширшки 3 м, яка прокладена вздовж східної сторони простору галявини. Узлісся галявини складається з ялини звичайної висотою 18 м, липи дрібнолистої і клена гостролистого приблизно такої ж висоти. Фоном для узлісся слугують сосни. Вони значно вищі, ніж узлісся. Безпосередньо до галявини примикає тільки декілька з них. Солітерами, які оформлюють галявину, є потужні екземпляри горіха сірого з великою розкидистою кроною. До структури насаджень галявини також входять ще дві сосни Веймутова і група з туї західної (рис. 2).

Рис. 2. Тростянецький парк. Приклад організації відкритого простору. Горіхова галявина [2]

Форма ділянки в плані грає домінуючу роль в пейзажах середніх, а особливо, малих перспектив. Пейзажі з складними і вільними контурами галявин, завдяки різноманітним світлотіньовим сполученням мають високі естетичні якості (табл. 2).

Дослідним шляхом встановлено такі типи галявин:

- компактні за конфігурацією не розділені насадженнями;
- витягнуті, великі зі спокійним чи з розрідженим контурами;
- середні і малі галявини, які можуть бути компактними, вільними від насаджень або роздрібнені з спокійними контурами узлісся:
 - галявини розташовані так, щоб довга вісь була орієнтована з півночі на південь або з північно-західної на південно-східну сторону;
 - галявини і луки зі спокійним рельєфом, з невеликим ухилом і опуклою середньою частиною відкритого простору [4].

За розмірами галявини можна поділити на: малі ($B = 1,5 - 2 H$); середні ($B = 2 - 4 H$); великі ($B = 4 - 6 H$), де B – ширина галявини, H – висота дерев і чагарників в узліссі [5].

За розмірів більше 10 H і площі більше 4 га галявина переходить в луки [5]. Внаслідок проведених досліджень виявлено характерні особливості побудови відкритих просторів (галявин) в пейзажних парках центральної частини України (табл. 1-5). У Веселих Боковеньках композиція вхідної (вестибюльної) галявини побудована на контрастному зіставленні шпилькових видів насаджень з групами листяних, що розміщені за периметром вздовж доріжки.

Табл. 1. Розташування галявин у пейзажних парках за функціональним призначенням

	Схема	Назва	Приклади
За функціональним призначенням		Вестибюльна галявина (центральна) (Парк Веселі - Боковеньки)	
		Транзитна галявина	Тростянецький парк
		Тупикова галявина	Парк Софіївка Галявина біля грота Фетіди

Табл. 2. Форма галявин

	Схема	Назва	Приклади
За формою		Галявина округлої форми	
		Галявина витягнутої форми	
		Галявина наближена до прямокутної форми	
		Галявина наближена до квадратної форми	
		Галявина складної форми	

Характерною особливістю простору галявини є те, що рослинні угруповання розміщені таким чином, щоб створити найкращі далекі види (вісти) на ставок і старе кладовище. Галявина має площу близько 0,85 га і займає південно-східну експозицію схилу р. Боковеньки. Різниця висотних відзначок становить близько 7 м. [1]. Ландшафт цієї ділянки має добре організовану об'ємно-просторову структуру. У планувальному ракурсі він добре ув'язаний з сусідніми ландшафтами і з водними просторами.

Табл. 3. Компонівка галявин у парковому просторі

	Схема	Назва	Приклади
За компоновкою у просторі		Анфілада з галявин округлої форми	
		Група галявин, розташованих для послідовного огляду пейзажів (різних за глибиною)	
		Ланцюг з галявин різних за розмірами розташованих на прямій лінії	
		Галявина розділена на дві рівні частини алеєю	
		Галявини просіки, довжина яких більше ширини в 3 і більше раз	

Табл. 4. Розміщення галявин біля водойм

За розміщенням біля водойм	Схема	Назва	Приклади	
		Галявина, яка примикає до водойми довгою стороною		Тростянецький парк Великий став
		Галявина, що примикає до водойми вузькою стороною		Сокиринський парк
		Галявина, яка розміщена на виступі берегової смуги		Тростянецький парк. Великий став
		Галявина з частковим (дифузним) розкриттям на водойму		Сулімівський парк

Табл. 5. Вплив рельєфних особливостей галявин

За рельєфом	Схема	Назва	Приклади	
		Галявина на схилі (далекі перспективи - вісті) Качанівка. Запалацова галявина		Качанівка. Запалацова галявина
		Галявина на пагорбі. Далекі перспективи.		Згурівський парк
	Галявина на рівній поверхні (допускаються мікронерівності поверхні). Малі та середні перспективи		Тростянецький парк Березова галявина	

Для більшості вестибюльних галявин парків, закладених наприкінці XVIII – на початку XIX ст. на теренах центральної частини України було характерним розташування вздовж центральної композиційної вісі (Качанівський, Сокиринський, Верхівнянський парки), де основою композиційного задуму було підсилення візуального зв'язку архітектури палацу з оточенням (табл. 5). У парках, закладених пізніше, центральні або вестибюльні галявини стали грати роль переднього простору, який пов'язував палац з парковими пейзажами малими та середніми перспективами (рис. 1). У таблицях наведено схеми та приклади галявин у пейзажних парках центральної частини України за функціональним призначенням, формою, компоновкою у просторі, розміщенням біля водойм та за рельєфом.

Цікавим прикладом організації невеликих, компактних відкритих просторів є галявини дендропарку Тростянця Ічнянського району Чернігівської області. У Тростянецькому парку можна побачити майже всі види компоновок галявин (табл. 3) Зовсім інше місце відведено галявинам Весело-Боковеньківського парку Кіровоградської обл., завдяки яким за рахунок далеких перспектив відбувається візуальний зв'язок із зовнішнім оточенням (п'ять віст). Цікавим моментом є те, що всі ці прекрасні краєвиди були створені у степовій зоні посадкою насаджень на відкритому просторі, де, окрім трав'яних рослин та невеликих чагарників, майже нічого не зросло. Характер рельєфу та його експозиція істотно впливають на світлотіньові сполучення, збагачуючи галявини та луки Так в Качанівці, завдяки галявинам, які були створені на схилі лівого берегу Майорського ставу, відкриваються мальовничі краєвиди на околиці, цим самим розширюючи простір парку (табл. 5).

Усе викладене вище дає змогу зробити висновок, що відновлення і призначення деградації об'ємно-просторової структури пейзажних парків на теренах лісостепу і степу України неможливе без відновлення відкритих просторів галявин і луків та покращення їх естетичних якостей. Для цього потрібно дотримуватись певних правил, а саме:

- врахування світлотіньових співвідношень простору галявин залежно від їх розмірів, форми ділянки в плані, рельєфних особливостей місцевості, кольорової гамми, характеру освітлення ділянки, віку та характеру розташування насаджень в узліссі та на самій галявині, типу насаджень;
- створення плановості простору галявини внаслідок чергування зелених бар'єрів (куліс);
- досягнення мальовничості силуету узлісся включенням шпилькових видів рослин;
- врахування структури облямування узлісся галявин з метою досягнення їх візуальної привабливості;
- використання сучасних підходів (символів, знаків місця) до формування високохудожнього образу пейзажних парків у контексті його історичної парадигми.

Література

1. Вергунов А.П. Архитектурная композиция садов и парков / А.П. Вергунов. Центральный научно-исследовательский и проектный ин-т по градостроительству. – М. : Стройиздат 1980.
2. Косаревський І.О. Парки України / І.О. Косаревський. – К. : Держ. вид-во літ-ри з буд. і архітектури УРСР. – 1961. – 236 с.
3. Николаевская З.А. О приемах композиции парков / З.А. Николаевская // Вопросы архитектурно-художественной композиции парков : сб. научн. трудов / под ред. канд. архитектуры А.П. Вергунова. – М. : Изд-во "Вытязь", 1974. – С. 123-129.

4. Палентреер С.Н. Ландшафты лесопарков и парков / С.Н. Палентреер. – М. : Изд-во "Лес. пром-сть", 1968. – 236 с.

5. Руденко И.Н. Руководство по проектированию парков / И.Н. Руденко и др., Белорусский гос. н. и. и проектный ин-т градостроительства. – Мн. : Изд-во "Польмя", 1980. – 140 с.

Бикетов С.А. Особенности формирования открытых пространств в пейзажных парках центральной части Украины

Приведены основные принципы при формировании поляна на примере пейзажных парков центральной части Украины. Проанализирована объемно-пространственная и дендрологическая структура с целью выявления определенных закономерностей организации открытых пространств пейзажных парков на примере полян.

Ключевые слова: поляны, луга, опушки, силуэт, открытое пространство.

Biketov S.A. Peculiarities of formation of open spaces in the landscape parks in Central part of Ukraine

The basic principles in the formation of glades on the example of landscape parks in Central part of Ukraine. Analyzed volumetric-spatial and dendrology structure to identify certain laws of the organization of open spaces, landscape parks on the example of glades.

Keywords: glades, meadows, clearings, silhouette, open space.

УДК 738.3

*Асист. С.О. Вольська, канд. мистецтвознав. –
Тернопільський НПУ ім. Володимира Гнатюка*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДИМЛЕНОЇ КЕРАМІКИ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ КІНЦЯ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

Розглянуто основні тенденції розвитку димленої кераміки Західного Поділля кінця ХІХ-ХХ ст. як самобутнього явища українського мистецтва, в якому втілювалися практичність застосування та високі художні якості. Визначено, що чорнолощені вироби характеризувалися гармонійними та конструктивними пропорціями і були найпоширенішою гончарною продукцією субрегіону.

Ключові слова: димлена кераміка, традиції, гончарі, декорування.

Постановка проблеми. Димлені гончарні вироби Західного Поділля мають глибокі архайчні корені, їх форми та пропорції відпрацьовані впродовж століть, а оздоблення має багату систему орнаментальних схем і мотивів. Обраний напрям дослідження обумовлений тим, що мистецтво димленої кераміки субрегіону, як і загалом українське, невпинно занепадає, попри спроби окремих народних майстрів відроджувати це самобутнє явище. На українському ринку сувенірної продукції переважаюче місце посідає мальована кераміка з Косова, Опішні, Василькова. Але і ця кераміка не витримує конкуренції з напливом іноземних товарів, а сучасні технології виготовлення керамічного посуду витісняють ужиткову гончарну продукцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджували вітчизняну кераміку науковці, кожен з яких звертався до питання кераміки Західного Поділля (зокрема димлених виробів) у руслі загальноукраїнського чи разом з іншими видами декоративно-прикладного мистецтва. Порівняльний аналіз гончарних осередків Тернопільщини одним із перших зробив Р. Гарасимчук у 1957 р., відзначаючи, що пріоритетним для кераміки регіону є виготовлення димлених виробів, які мають форми подільської кераміки [1]. Важливим етапом вивчення народної кераміки стало історико-етнографічне дослідження К. Матейко, у якій автор провела аналіз

та дала порівняльну характеристику гончарних виробів західних областей України [2]. Спорадично порушене питання висвітлювали науковці: О. Клименко, С. Козача, В. Гирман, О. Дяків і Г. Івашків [3-6]. До комплексного вивчення української димленої кераміки звернулася Р. Мотиль, яка вказала на передумови формування цього виду кераміки, а також висвітлила технологію, традиційний характер формотворення, провела мистецтвознавчий аналіз декору димлених виробів [7].

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі існуючих друкованих видань, музейних матеріалів та проведених польових досліджень простежувати розвиток і виявити локальні художні особливості димлених керамічних виробів Західного Поділля.

Виклад основного матеріалу. Гончарство на Західному Поділлі віддавна було одним з найпоширеніших ремесел завдяки багатим покладам глини. Народні майстри субрегіону виготовляли переважно чорний неполив'яний посуд. Відомо, що чорного забарвлення у димлених виробах добиваються завдяки відновлювальному випалу (без доступу повітря), незалежно від того, якого кольору була сира глина. При випалі такий посуд давав міцнішу та менш пористу структуру черепка, ніж червоний неполив'яний. Окрім цього, одноразовий випал димленого посуду потребував меншої кількості дров, що для безлісної території (порівняно з Волинню чи Карпатським регіоном) для незаможних гончарів було вагомим чинником. Такий посуд мав значно ширше розгалуження у типології і його краще розкуповували споживачі. Високомистецький підполив'яний розпис був добре розвинений в с. Товстому (Гусятинського р-ну), м. Бережанах, м. Копичинцях та м. Підгайцях. Оригінальними підходами до оздоблення відзначалися поліхромні вироби із с. Золотий Потік, с. Устечка. Але мальована кераміка мала швидше святковий, виставковий (для мисника) характер.

Високого піднесення розвиток цього виду кераміки набув у другій половині ХІХ ст., що було пов'язано з утвердженням капіталістичних відносин та скасуванням кріпацтва в Австрійській імперії в 1848 р., до складу якої належало і Західне Поділля. Наприкінці ХІХ ст. активно розвивалися напівкустарні майстерні, у селах утворювалися гончарські кути. Але гончарством займалися переважно малоземельні селяни.

Гончарство краю кінця ХІХ – початку ХХ ст. розвивалося у двох основних напрямках: традиційне виробництво в домашніх умовах та на засадах керамічних шкіл. Тоді ж національно свідомо інтелігенція проводила певні заходи для підтримки гончарного промислу: на території Західного Поділля діяли Товстенська гончарна школа та Бережанська торговельно-промислова школа, були проведені виставки у Тернополі (1887), Кракові (1887), Львові (1894), на яких було представлено та відзначено народну кераміку.

Після 1939 р. на західних землях України радянська влада поширила впровадження артілей, жорстка податкова політика руйнувала приватну власність [8]. Гончарний промисел побутував у гончарнях при колгоспах, промкомбінатах, цегельнях, черепичних заводах. У воєнний і післявоєнний періоди та в часи економічної скрути гончарні промисли розвивалися доволі активно внаслідок занепаду більш великих промислових структур. Гончарство продовжувало розвиватися, однак кількість гончарів та гончарних осередків все одно скорочувалася.

Наприкінці ХХ ст. розвиток гончарного ремесла занепадає, що було зумовлено соціально-економічними причинами. Тривалий період (два покоління) дер-